

6. Кантроль: бюлетэнь Таварыства маладых літаратараў “Тутэйшыя”. — 1989. — № 1.
7. Кантроль: бюлетэнь Таварыства маладых літаратараў “Тутэйшыя”. — 1990. — № 1(2).
8. Кісліцына Г. Новая літаратурная сітуацыя: змена культурнай парадыгмы / Г. Кісліцына. — Менск, 2005.
9. Літаратура. Вып. 1. — Мінск, 1989.
10. Літаратура. Вып. 2. — Мінск, 1990.
11. Статут Беларускага літаратурна-мастацкага згуртаваньня “Узвышша” // Скарыніч: літ.-наук. гадавік. — Вып. 4. — 1999. — С. 40—43.
12. Тутэйшыя: творчасць сяброў таварыства. — Мінск, 1989.

Віктар Жыбуль

НЯВЫДАДЗЕНАЯ КНІГА «СУПРОЦЬ ВЕТРУ» — ВЫНІКОВАЯ ПРАЦА АДАМА БАБАРЭКІ ПРА ЯЗЭПА ПУШЧУ: СІМВОЛІКА НАЗВЫ І ПРАБЛЕМА РЭКАНСТРУКЦЫІ ТЭКСТУ

Сярод рукапіснай спадчыны вядомага ўзвышаўскага крытыка Адама Бабарэкі (Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, ф. 407, воп. 1; далей спасылкі на гэтую архіўную крыніцу) захавалася шмат артыкулаў, рэцэнзій, эскізаў і накідаў, прысвечаных творчасці таленавітага паэта Язэпа Пушчы, таксама актыўнага ўдзельніка “Узвышша”. Характэрна, што гэтыя тэксты паміж сабою ўзаемазвязаныя, перагукаюцца, часткова дублююцца па змесце і, магчыма, утвараюць разам агульны матэрыял, на аснове якога А. Бабарэка рыхтаваў выніковую манаграфію пра жыццё і творчасць Я. Пушчы. Сваёй кнізе крытык даў назву “Супроць ветру” і працаваў над ёю пераважна цягам 1927—1928 гг., але свет яна так і не ўбачыла. Магчымасць апублікаваць яе з’явілася толькі цяпер, падчас падрыхтоўкі Збору твораў Адама Бабарэкі.

Раскіданасць матэрыялаў, якія мусілі скласці змест кнігі “Супроць ветру”, па некалькіх адзінках захоўвання запатрабавала грунтоўнага тэксталагічнага аналізу рукапісаў. Першае, што ўявілася мэтазгодным для аднаўлення структуры тэксту — гэта адабраць азагалоўленыя тэкставыя фрагменты, прычым загалоўкі павінны паказваць на прыналежнасць гэтых тэкстаў да згаданай кнігі. Усяго ў рукапісах А. Бабарэкі злучэнне “Супроць ветру” ў якасці назвы сустракаецца 4 разы (для зручнасці будзем называць адпаведныя тэкставыя фрагменты літарамі лацінскага алфавіту).

Пачнем з фрагмента А (адз. зах. 2, арк. 1—13 адв.), дзе твор “Супроць ветру” пазіцыянуецца аўтарам менавіта як кніга (і дзе да таго

ж адкрываецца паходжанне гэтага загалоўка) — у дадзеным выпадку фрагмент мае назву “*Хто такі Пушча*”, а падназву — «*3 кнігі “Супроць ветру”*». У гэтым тэксце (а ён уключае 22 старонкі рукапісу, зробленага алоўкам) А. Бабарэка крытыкуе сітуацыю, што стварылася ў тагачасным літаратурным грамадстве, калі ўвага звярталася не на якасць літаратурных твораў, а на прыналежнасць паэта да той ці іншай сацыяльнай групы ці класу. Пераходзячы канкрэтна да творчасці Я. Пушчы, аўтар рукапісу імкнецца абазначыць паэтава месца ў літаратуры, прыводзячы факты з яго жыццёвай і творчай біяграфіі, супастаўляючы з некаторымі адпаведнымі фактамі з жыцця і творчасці іншых пісьменнікаў папярэдняга (Я. Купала, Я. Колас, М. Гарэцкі) і сучаснага (У. Дубоўка, М. Чарот, А. Александровіч) Я. Пушчу літаратурных пакаленняў. Далей А. Бабарэка разважае пра прычыны абурэння, якое выклікалі ў шэрагу тагачасных крытыкаў некаторыя творы Я. Пушчы, у прыватнасці цыклы вершаў “Лісты да сабакі” і “Асеннія песні” (абодва — 1927). Аўтар падрабязна спыняецца на артыкуле “Сацыяльныя матывы творчасці, або Сабачыя лісты паэта Язэпа Пушчы” (Зьвязда, 1928, 11 студз.) аднаго з такіх крытыкаў, Алеся Сянкевіча (1884—1938), які спрабаваў грубымі і прымітыўнымі метадамі заганыць Я. Пушчу, высоўваючы апошняму не так эстэтычныя, як палітычныя абвінавачанні, небяспечныя для таго часу (“кулацкая, нэпманская ідэалёгія і контррэвалюцыя”). Найбольшы гнеў крытыкаў-вульгарызатараў выклікалі радкі, у якіх Я. Пушча ў алегарычна-вобразнай форме па сутнасці кідаў выклік афіцыйным літаратурным колам, адстойваючы права паэта на выказванне вольнай думкі:

*Нашто ж мне падхалімам быць, крывіца
І ў хмары ўрэзвацца чырвоным буслам?*

*Лепш вольным птахам рэзаць шыр нябёсаў
І супроць ветру размахнуць крыламі.*

[вылучэнне наша. — В. Ж.]

Хто хоча — кніце над пяснярскім лёсам

І бэсьце, лайце у гандлярскай краме [1, с. 113].

І Адам Бабарэка, узяўшы для назвы кнігі менавіта ключавыя словы прыведзенага фрагмента верша, фактычна стаў на абарону не толькі канкрэтна ўзятага паэта, але і ўсёй Паэзіі, якая апынулася пад ідэалагічным каўпаком, у сітуацыі, калі для сцвярджэння свайго месца ў літаратуры трэба было займацца падхалімствам і пісаць пераважна “на злобу дня”. Характэрна, што вобраз “чырвонага

бусла" таксама перыфразуецца ў тэксе А. Бабарэкі: "Гэта сапраўды буслы, ахварбаваўшыся ў чырвоны колер, гэта чырвоныя буслы. Ці не пара ўжо ім абрэзаць крыльлі, каб так ня ўрэзваліся ў хмары, у тое, што яшчэ ня ясна для сам[ога] пролетар'яту?.." (адз. зах. 2, арк. 2). А. Бабарэка даводзіць неабгрунтаванасць палажэнняў А. Сянкевіча і дае сваю інтэрпрэтацыю вобразна-сімвалічнай канвы цыклу "Лісты да сабакі". заключны абзац уяўляе з сябе зварот да чытача, напісаны аўтарам як бы з пачуццём выкананага абавязку: "Цяпер ужо мне асталося нямнога сказаць. Тое, што павед[амлена] тут мною, ты, дарагі чытач, ні знойдзеш нідзе. А відзь гэта-ж факты, факты, дадзеныя самім жыццём. І ты, чытач, павінен іх прыняць пад увагу, калі хочаш зразумець, менавіта зразумець поэзію Пушчы, яе ацэніць. Яны табе павінны дапамагчы разабрацца ў пытанні, каго выражае Пушча сваёю поэзія[й]. І ты сам павінен устанавіць, кулацкая яна ці можа якая іншая" (адз. зах. 2, арк. 13 адв.). Што меў на ўвазе крытык, напісаўшы "Тое, што павед[амлена] тут мною..."? Ці толькі ўласны аналіз цыклу "Лісты да сабакі", ці што-небудзь яшчэ, што выкладзена, магчыма, у іншых — папярэдніх — частках кнігі? Ці прадугледжвае фармулёўка "...мне асталося нямнога сказаць" якое-небудзь далейшае развіццё тэксту? Адказы паспрабуем знайсці ў іншых фрагментах рукапісу.

Вось фрагмент В (адз. зах. 1, арк. 15), які мае аўтарскі заглавак "Супроць ветру". Па сутнасці гэта кароткі і беглы, багаты на скароты, пераказ зместу "Лістоў да сабакі". Паколькі тое самае ёсць у фрагменце А, ды яшчэ з элементамі літаратурнага аналізу, а тут амаль бяз іх, то мэтазгодна лічыць фрагмент В чарнавым варыянтам фрагмента А.

Фрагмент С (адз. зах. 1, арк. 16—20; адз. зах. 55, арк. 1) таксама мае заглавак "Супроць ветру", але змест у яго зусім іншы: у адрозненне ад фрагмента А, які нагадвае заключны раздзел кнігі, гэты фрагмент уяўляе з сябе яе пачатак, разбіты аўтарам на невялікія часткі. Першая з іх (уступная) не мае нумара, наступныя пазначаны рымскімі лічбамі I, II, III. Тэкст напісаны чырвоным атрамантам, якім А. Бабарэка карыстаўся вельмі рэдка. Менавіта колер атраманту дапамог нам выявіць яшчэ адну частку гэтага фрагмента, якая пры апрацоўцы фонду апынулася ў іншай адзінцы захоўвання (адз. зах. 55, арк. 1). Такім чынам, ва ўступе да задуманай кнігі аўтар піша пра ўзаемадзеянне паэзіі і крытыкі ўвогуле, пра іх унутраную сутнасць і ролю ў грамадстве, выступае супраць павярхоўнай, некампетэнтнай крытыкі, супрацьпастаўляючы ёй крытыку абгрунтаваную,

глыбока аналітычную, “першы акт” якой “складаецца з наступных момантаў: 1) непасрэднае дачыненне да твораў (чытанне бяз загадзя пастаўленай мэты); 2) экспэрымэнтальнае чытанне (чытанне з загадзя пастаўленай мэтай); 3) параўнанне свайго побытку ў практыцы чытанья з вопытам іншых чытачоў (праверка свайго вопыту дасьведчанья на вопыце іншых); 4) сынтэзаванне ў адзінств[ва] ўсяго вопыту для вывядзеньня законаў дадзенай творчасьці; 5) слоўнае аформаванне ўсёй практыкі і яе побыткаў” (адз. зах. 1, арк. 18). Толькі потым аўтар пераходзіць да персаналіі Я. Пушчы, на прыкладах з паэзіі якога збіраецца праілюстраваць пералічаныя тэзісы. А галоўнае — тут А. Бабарэка раскрывае задуму сваёй кнігі, абазначаючы асноўныя моманты яе зместу: “1) Уласьцівасьці творчасьці поэты, выяўленыя ў непасрэдным да яе дачыненні; 2) Вобраз поэты, як ён увазнаны па фактах яго твораў, па характару гэтых апошніх; 3) Уласьцівасьці творчасьці, выяўленыя ў апасродкаваным дачыненні да іх (экспэрымэнтал[ьнае] чытанне); 4) Вобраз мастака, якім ён увазнаны па характару яго творчасьці (як процэсу), па яе мэтадах; 5) Сынтэтычны вобраз як адно з творча-мастацкіх выяўленьняў пяснярскага тыпу пра[оўнага] беларускага (нац[ыянальнага]) жыцьцяадчуваньня. Кожны з гэтых момантаў будзе складацца з суб’ектыўнага і аб’ектыўнага дасьведчанья” (адз. зах. 55, арк. 1). Далей А. Бабарэка абвяшчае, што ў ягоным нарысе Я. Пушча паўстане “ў абліччы ўсяго таго, што ім створана за дні свае вясны” (намёк на назву трэцяй кнігі Я. Пушчы “Дні вясны”, 1927), г. зн. мы даведваемся, што рэальная задумка аўтара нашмат больш маштабная і шырокаахопная, чым палеміка з А. Сянкевічам з нагоды паэтычных цыклаў “Лісты да сабакі” і “Асеннія песні”. Вядома ж, агляд матэрыялаў, напісаных пра паэзію Я. Пушчы іншымі крытыкамі, уваходзіў у задуму А. Бабарэкі (пра што ён піша ў зноскы да паняцця “аб’ектыўнага дасьведчанья”), але фактычна гаворка ідзе, можна сказаць, пра паўнавартасны нарыс жыцьця і творчасці паэта, дзе знайшлі б месца як палемічныя ўстаўкі, так і знаёмства з біяграфіяй Я. Пушчы, і літаратуразнаўчы аналіз, і філасофскае асэнсаванне яго паэзіі. Параўноўваючы Пушчу з коласаўскім Сымонам Музыкам, “талентам з народа”, А. Бабарэка абяцае вывесці ў сваім нарысе “вобраз рэальнага С[ымона] М[узыкі] у сучасным горадзе, які праходзіць тут розныя кусты рэвалюцыйнага быту па шляху да сьвету і які ўжо сам гаворыць аб сваіх перажываньнях гэтага падарожжа ў сьвет агульналюдзкай вядомасьці з сьвету нязнанасьці і няпрыкметнасьці, падарожжа сьвету

быцця ў сабе ў сьвет быцця для сябе" (адз. зах. 55, арк. 1). Адпаведна, метафара "Супроць ветру" распаўсюджваецца не на нейкі асобны перыяд у творчасці Я. Пушчы (напрыклад, перыяд напісання "Лістоў да сабакі"), а на ўвесь яго творчы шлях, часта поўны неразумення з боку сучаснікаў. У раздзелах, пранумараваных I, II і III А. Бабарэка пачынае развіваць некаторыя з заяўленых ва ўступе тэзісаў. На жаль, канец раздзела II страчаны, а раздзел III не дапісаны аўтарам да канца, а абрываецца пасярод старонкі. Аднак, улічваючы звычку А. Бабарэкі пакідаць некалькі варыянтаў напісанага (прычым нярэдка — абсалютна раўнапраўных па інфармацыйнасці, але адрозных паводле падбору фактаў, а часам і стылістыкі), мела сэнс пашукаць варыянт з працягам.

I нарэшце, фрагмент D (адз. зах. 1, арк. 1—8, 10—11) мае загаловак і падзагалавак: "Супроць ветру (Лісты да невядомага друга)". Часткі гэтага фрагмента напісаны сапраўды ў форме лістоў, і гэта не адзіны прыклад літаратурна-крытычнай палемікі, стылізаванай пад эпісталярны жанр: у А. Бабарэкі таксама ёсць "Адкрытыя лісты да чытача" і "Лісты з літаратурнага падарожжа". Аўтар дзеліцца з уяўным адрасатам навінамі з літаратурнага жыцця, у цэнтры якіх — нападкі А. Сянкевіча на Я. Пушчу. (Яшчэ адзін тэкст на гэтую тэму і, па ўсёй верагоднасці, таксама прыналежаць да цыклу "Лісты да невядомага друга", маецца ў адной адзінцы захоўвання з раздзелам "Хто такі Пушча": адз. зах. 2, арк. 4—4 адв.) Аперуючы амаль аднымі і тымі фактамі, А. Бабарэка по-рознаму расстаўляе акцэнтны і інтанацыйны, то іранізуючы, то выяўляючы гранічную сур'ёзнасць, засяроджваючы ўвагу то на паэзію Я. Пушчы, то на артыкуле А. Сянкевіча, то ўвогуле на супрацьстаянні паміж згуртаваннем "Узвышша" і іншымі літаратурнымі арганізацыямі, г. зн. паказваючы сітуацыю ў розных ракурсах і з рознай адлегласці. На адным з такіх "лістоў" (адз. зах. 1, арк. 3 адв.) спынімся падрабязней, бо ў ім раскрываецца дадатковы сэнс назвы кнігі "Супроць ветру". "Пры жаданні можна зьдзівіцца ды запытаць: супроць якога ветру пасылаюцца лісты?" — фармулюе пытанне А. Бабарэка, але сам жа аднаў проставага адказу ўхіляецца, замяняючы яго жартоўнай сафістыкай, да таго ж завэлюмаванай эзопавай мовай, г. зн. фактычна сігналізуючы пра тое, што насамрэч адкрыта разважаць пра прыроду гэтага "ветру" небяспечна: «Я ведаю, што вецер ня дрэнная рэч, калі ёсць вятрак, а таксама калі патрэбен дождж. <...> Так што я, уласна кажучы, ня супроць ветру наогул. Але... ведаецца чаму я сказаў, што ня супроць, не. А вам н[я] гэта хочацца ведаць. Ну дык маеце: я сказаў "ня супроць" таму, што мне трэба, каб вы не падумалі,

што я наогул, а калі вы гэтага не падумаеце, тады падумаю я». Але галоўнае — А. Бабарэка распаўсюджвае сімволіку пазіцыі “супроць ветру” не толькі на творчасць Я. Пушчы, але і на сваю ўласную. Выказваючы салідарнасць з паэтам, крытык і сам расцэньвае напісанне сваіх “лістоў” (а па сутнасці і ўсёй кнігі) як нейкі нонканфармісцкі акт, таксама скіраваны “супроць ветру”. Невядома, ці спадзяваўся А. Бабарэка выдаць кнігу ці хоць бы апублікаваць яе фрагменты, але калі справа дайшла б да друку, ён рызыкаваў як мінімум працай: на той момант А. Бабарэка быў выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў Камуністычным універсітэце Беларусі імя У. І. Леніна, а А. Сянкевіч атрымаў пасаду рэктара гэтай навучальнай установы і адначасова — працаваў загадчыкам аддзелаў друку, культуры і прапаганды ЦК КП(б) Беларусі.

Натуральна, нас цікавіць пытанне: а якое ж месца ў структуры кнігі займае фрагмент *D*? Згадак пра “Лісты да невядомага друга” мы ў іншых фрагментах не знаходзім — нават у апісанні задумы кнігі. Адрозніваюцца яны ад астатняга тэксту “Супроць ветру” і стылістычна. Відавочна, А. Бабарэка хацеў змясціць “лісты” асобным блокам — магчыма, у якасці своеасаблівага дадатку — стараючыся пераканаць чытача не толькі тэарэтычнымі і культурна-гістарычнымі довадамі, але і эмацыянальна.

Такім чынам, структура кнігі выбудоўваецца па формуле *CXAD* (фрагмент *B* выпадае як першапачаткова-чарнавы), дзе *X* — частка тэксту, назва якой аўтарам не абазначана, але сярод вялікай колькасці рукапісаў А. Бабарэкі яе можна выявіць з дапамогаю тэзісаў, выкладзеных у фрагменце *C*. У ходзе пошуку выяўляецца, што найбольш адпавядаюць гэтай задуме тэксты, якія зберагаюцца ў адзінках захоўвання 6, 8, 10, 57, 67: тут распавядаецца і пра першыя ўражанні ад паэзіі Я. Пушчы, і пра больш глыбокае яе прачытанне, і пра вобраз лірычнага героя, і пра матывы і вобразы паэзіі, і пра светапогляд аўтара — словам, пра тое, пра што А. Бабарэка і збіраўся напісаць у кнізе “Супроць ветру”. Акрамя таго, адзінка захоўвання 57 (арк. 10 адв.) утрымлівае ў сабе разгорнуты план, які таксама супадае з задумаю кнігі “Супроць ветру”. На карысць яго непасрэднага дачынення да кнігі сведчыць, напрыклад, некаторая спецыфіка нумарацыі: уступная частка “Паэзія і крытыка” пазначана ў плане як нулявая (0), а наступныя пранумараваны рымскімі лічбамі *I, II, III, IV, V, VI* (характэрна, што згадка пра “Лісты да невядомага друга” адсутнічае і тут). Большасць з іх (акрамя часткі *VI*), у сваю чаргу, у плане разбіваецца на 5 падпунктаў, хоць на графічнай разбіўцы самога тэксту гэта не адбываецца — толькі на змесце.

Дарэчы, да канчатковага структурнага вырашэння кнігі А. Бабарэка прыйшоў не адразу, а спачатку ўяўляў яе, магчыма, не ў выглядзе суцэльнага нарысу (з дадаткам, стылізаваным пад эпісталярны жанр), а ў выглядзе зборніка артыкулаў, прычым заключны раздзел *“Хто такі Пушча”* (Фрагмент А) быў напісаны першым — адразу пасля публікацыі артыкула А. Сянкевіча і раней за ўсе астатнія часткі задуманай кнігі. Да гэтай думкі падштурхоўвае адна невялікая дэталёўка: у падзагалоўку раздзела маецца адно закрэсленае слова, так што першапачаткова ён (падзагалоўак) выглядаў так: *«З кнігі артык[улаў] “Супроць ветру”»*.

Не выключана, што некаторыя з фрагментаў, напісаных для *“Супроць ветру”*, А. Бабарэка мог выкарыстаць (у выглядзе варыянтаў) і для іншых задуманых ім артыкулаў ці нарысаў пра Я. Пушчу, альбо наадварот — уключыў у рукапіс кнігі створаныя раней літаратурна-крытычныя *“эскізы”*. Сказаць пра гэта з дакладнасцю мы не можам, паколькі аніводная з прац А. Бабарэкі пра Я. Пушчу (прывядзем толькі азагалоўленыя аўтарам: *“Нашы поэты і пісьменьнікі: Язэп Пушча”*, *“Язэп Пушча. Дні Вясны. Поэзіі. БДВ. Менск, 1927”*, *“Аб мастацкіх шляхох беларускай поэзіі”*, *“Творы як мова загадак”*, *“Напярэдні. Эскіз вобразу”*, *“С[ымон] М[узыка] у горадзе”*, *“Лісты да сабакі”*, *“Песьня вайны”*, *«Увага да “П[есьні] О[купацыі]”»*, *“Літаратурнае падарожжа”*) пры жыцці аўтара апублікавана не была.

Увядзенне тэксту кнігі *“Супроць ветру”* Адама Бабарэкі ў навуковы ўжытак мае вялікае значэнне для беларускага літаратуразнаўства. Па-першае, гэта першая (хоць і не выдадзеная своечасова) манаграфія, прысвечаная творчасці Я. Пушчы, па-другое — адна са значных прац беларускай крытычнай думкі 1920-х гг.: на прыкладзе творчасці аднаго паэта А. Бабарэка разглядае глабальныя агульналітаратурныя і агульнаэстэтычныя праблемы. Яшчэ ў 1970-х гг. азнаёміўшыся з раздзелам *“Хто такі Пушча”*, доктар філасофскіх навук Уладзімір Конан высока ацаніў яго ідэйна-эстэтычную скіраванасць і ахарактарызаваў як *“амаль цалкам прысвечаны абароне паэзіі, у першую чаргу лірыкі, ад некампетэнтнай ці проста злосніцкай крытыкі”* [2, с. 117.]. Праца А. Бабарэкі адметная не толькі сваім зместам, але таксама і назвай. У дадзеным выпадку *“Супроць ветру”* — метафарычная характарыстыка пазіцыі творцы, адданага высокім ідэалам Паэзіі, у адносінах да марыянетачнага літаратурнага афіцыёзу. Гэтая

назва, пазначаная аўтарам на разнародных паводле зместу і стылю тэкставых фрагментах, саслужыла добрую службу ўкладальнікам збору твораў Адама Бабарэкі¹, падказаўшы ключ да аднаўлення даволі няпростай структуры манаграфіі пра Я. Пушчу. І наадварот, падрабязны аналіз тэксту разгледжанай намі працы А. Бабарэкі дапамог зразумець увесь сімвалічны сэнс, укладзены аўтарам у назву “Супроць ветру”.

Спіс літаратуры

1. Пушча, Я. Збор твораў: у 2 т. / Я. Пушча. — Мінск: Маст. літ., 1993. — Т. 1: Вершы, паэмы, артыкулы. 1922—1930.

2. Конан, У. М. Адам Бабарэка: крытыка-біяграфічны нарыс / У. М. Конан. — Мінск: Маст. літ., 1976.

Тамара Федарцова

«І ўсё ж для роднай Беларусі хачу застацца я паэтам...»

(СПРОБА ПАРАЎНАЛЬНАГА АНАЛІЗУ ТВОРЧАСЦІ ЯЗЭПА ПУШЧЫ І СЯРГЕЯ ЯСЕНІНА)

Сёння ў айчынным літаратуразнаўстве даволі пільная ўвага надаецца вывучэнню паэтычнай творчасці Язэпа Пушчы як аднаго з прадстаўнікоў імажынізму ў беларускай паэзіі. Сапраўды, ягоныя творы вызначаюцца стылявой і жанравай разнастайнасцю, спалучаюць у сабе авангардысцкі і рэалістычны пачаткі, але найбольш прыцягальнай застаецца ў іх магія нязвычайнай вобразнасці: спачатку мудрагелістай, а затым і па-філасофску асэнсаванай.

Вядомы і пэўны ясенінскі ўплыў на маладога беларускага творцу. Ды і сам ён не ўтойваў свайго захаплення раннімі вершамі рускага паэта і адзначаў: “Знаходжуся пад моцным уздзеяннем вобразнасці народнай паэзіі, захапляючыся С. Ясеніным” [3]. Такім чынам, маладому беларускаму паэту вопыт С. Ясеніна даваў першаштуршок для творчасці.

І ўсё ж на тыпалогію творчых варункаў Я. Пушчы і С. Ясеніна хочацца паглядзець з філасофскага погляду. Бо, на нашу думку,

¹ На час падрыхтоўкі дадзенага выпуску зборніка «Пра час “Узвышша”» гэтае выданне адбылося: Бабарэка, А. Збор твораў: у 2 т. / А. Бабарэка. — Вільня: Ін-т беларусістыкі; Беласток: Беларус. гіст. таварыства, 2011. Тэкст манаграфіі “Супроць ветру” ўвайшоў у т. 1 (раздзел “Працы, прысвечаныя творчасці Язэпа Пушчы”, с. 687—733).